

Maktbalanse eller kollektiv sikkerhet

Taler
Sverre Løberg

Dato
29 mars 1949

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Debatt om ratifikasjon av Atlanterhavs-pakten (NATO)

- 1 Når jeg tar ordet i Stortinget i dag, er det fordi jeg finner det nødvendig nærmere
å begrunne det standpunkt som jeg er kommet til i den sak som foreligger. Det
kan synes slik at etter de foregående debatter om Atlanterhavspakten skulle det
være unødvendig å si mange ordene, idet en regner med at nå er enhver teknisk
5 motstand mot pakten oppgitt. Men dermed er striden om denne pakten ute i det
norske folk ikke slutt. I den strid der her i Norge, som i andre land, har pågått
omkring A-pakten, er det særlig to steilt motstridende standpunkter som har
stått overfor hverandre, ledet ut fra en tankegang som i mer eller mindre grad er
preget av: øst eller vest, og influert av den propaganda disse
10 maktkonstellasjoners presse er talsmann for. Jeg er motstander av at vårt land
overhodet tar del i noen blokkpolitikk. Dette syn er ikke på noen som helst måte
diktert av noen kommunist sympatier. I tidligere debatter i Stortinget har jeg
klart hevdet at noen tilslutning til noen østblokk eller en ikke-angrepspakt med
Sovjet av ganske enkle og nærliggende grunner overhodet ikke har kunnet vært
15 drøftet og akseptert av vårt folk.

- Mitt parti går inn for Norges tilslutning til en Atlanterhavs-pakt. Når jeg ikke
akter å stemme for en slik tilslutning, er det fordi jeg personlig er overbevist om
at dette, i stedet for å bidra til en avspenning i den vanskelige internasjonale
20 situasjon, bare vil være medvirkende til å skjerpe de motsetninger som er til
stede. Det norske arbeiderpartis innenrikspolitiske linje, økonomisk, sosialt og
kulturelt, har vært og er for meg den linje som vil gi folket vårt de største sjanser
til fremgang og til utjamning av klasseforskjellen i vårt land. Det er etter min
overbevisning livslinjen i norsk politikk. Men i den utenrikspolitiske linje
25 arbeider-regjeringen følger, kan jeg ikke ta del. I ethvert menneskes liv kan den
dag komme da en - om en ønsker det eller ikke - nødvendigvis må velge, velge
mellom det syn som det parti en tilhører, representerer på den ene side, og på

den annen side den personlige fornufts begrunnede og sterkt underbygde
30 overbevisning, som en ikke kan svikte uten å tape en del av seg selv. Og da
hersker det hos meg ingen tvil om hvilken linje en nødvendigvis må velge. Også
på lojaliteten kan det trekkes for store veksler. Det vi i dag skal ta standpunkt til,
er: skal vi søke å skape en maktbalansepolitikk eller en verdensomspennende
kollektiv sikkerhet?

35

Ikke på noe hold i Norge - jeg er fullstendig uenig med kommunistene i deres
syn der - tror jeg at det ligger noe ønske om en aggresjon overfor Sovjet-
Samveldet i flertallets stemme for en Atlanterhavs-pakt. Men på den annen side
mener jeg det er nødvendig å si at jeg beklager det dypt hvis en Atlanterhevs-
40 pakt virkelig er oppfyllelsen av et ønske hos en nordmann. Jeg er bange for
utviklingen i alle de små land rundt i verden når jeg ser den
konstellasjonspolitik vi er stillet overfor. Etter min oppfatning dreier det seg
her om maktpolitikk, ikke i første rekke om en kamp mellom ideologiske og
politiske systemer. Mitt standpunkt er diktert av rent nasjonale hensyn, i denne
45 saken som i 1940. På den ene side har jeg ingen sympati for den kommunistiske
ideologi, og på den annen side er mitt standpunkt ikke diktert av pasifistiske
teorier. Når et nordisk forsvarsforbund beklageligvis er torpedert, mener jeg en
frittstående norsk nøytralitet ville være å foretrekke fremfor å gå inn i et orkester
hvor vår stemme vil spille en forsvinnende rolle. Det er en farlig linje å gjøre
50 dette lille land med 3 millioner mennesker til en bufferstat. Frittstående,
nøytralt, kan vi si til hvilken som helst makt i verden at vi med de midler vi rår
over, vil verne vår nøytralitet, uansett fra hvilken kant et angrep måtte komme.
Går vi inn i en pakt, behøver det ikke automatisk bety krig. Men ett er sikkert:
Da har vi for alltid oppgitt vår nøytralitet. Det står nå klart at Atlanterhavs-
55 pakten er utvidet til å ta med makter som ligger ved Middelhavet. Italia kommer
med som medlem, muligens Portugal, og muligens vil engang også andre
Middelhavsmakter være våre forbundsfeller. Det vil stå dårlig til med vår
sosialistiske overbevisning om vi en gang blir nødt og tvungen til å erklære
Spania som vår forbundsfelle. Det må aldri inntreffe, etter det Norge gikk
60 igjennom fra 1940 til 1945, at en søker i forpliktende samarbeid med de
vesteuropeiske demokratier å redde Vest-Europas kultur fra kommunismen ved
en restaurasjon av fascismen. Det heter - jeg nevnte det i en tidligere debatt - i
Norges Grunnlov, § 1:

65 «Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige.»

Etter min oppfatning er vi ved å gå inn i en hvilken som helst konstellasjon med større makter faktisk med på å legge grunnlaget for en undergravning av denne grunnlov. Det positive mål for vår utenrikspolitikk bør være en vest-europeisk orientering, økonomisk, sosialt og kulturelt, men aldri militært. Danmark er siden vi sist behandlet denne saken, gått inn som medlem i Atlanterhavs-pakten, og med dette er den grense som engang naturlig lå ved Nordsjøen, flyttet noe lenger øst. Og dermed er ikke minst Sverige brakt i en vanskeligere stilling. Jeg har nevnt det tidligere: Var utgangen av de forhandlinger som ble ført mellom de skandinaviske land for noen uker siden slik - som det er sagt tidligere fra denne talerstol - at det aldri har vært et så godt grunnlag for et utvidet samarbeid i Skandinavia, da burde den norske nasjon med alle de midler den rår over, søke tilbake til det utgangspunkt vi engang hadde og gå inn for et skandinavisk samarbeid, et sikkerhetsforbund, et samvirke, så langt vi evner og rekker.

Det er delte meninger om Atlanterhavs-pakten ute i vårt folk - det nytter ikke å nekte det - uten noe absolutt bestemt skille. Stortingets medlemmer er, som presidenten tidligere har gitt uttrykk for, i den senere tid blitt forelagt forskjellige meningsyttringer og orienteringer. I går f. eks. ble det lagt ut et skrift som var utarbeidet av «Utvalget for kjemisk, radiologisk og biologisk krigføring.» Det hele er undertegnet av «Forsvarets forskningsinstitutt» i Norge, og det gir et illustrerende bilde av den fremtid vi kan vente oss om landet kommer i krigerske forviklinger. Etter å ha pekt på at det må pointeres at ødeleggelsesvirkningene av brann- og sprengmidler i dag er større enn noensinne tidligere, sies det i skriftet under punkt 2. «Kjemiske stridsmidler»:

«Stridsgasser er kjemiske forbindelser (gassformige, flytende eller faste) med slike fysiologiske virkninger at de ved innånding - enkelte også ved kontakt med hud, hornhinner o.l. - dreper eller gjør folk kampudyktige for kortere eller lengre tid. Mange av disse stridsgassene virker også drepende hvis de gjennom mat eller drikke kommer inn i kroppen på mennesker eller dyr.»

Og så følger en oppregning av irriterende gasser (tåre- og nysegasser), hudetsende gasser (blåretrekkende gasser), kvelende gasser (lungeirriterende gasser), nervegasser, radioaktive stridsmidler som gammastråler og andre stråler. Og så gåes det over til kapitlet «Biologiske stridsmidler». Det er de utsiktene vi stilles overfor. Etter min personlige oppfatning må forutsetningen for å gå inn i en Atlanterhavs-pakt være at en regner med at Russland har aggressive hensikter overfor vårt land eller overfor Skandinavia. Jeg kan ikke innse at en slik antagelse

på noe punkt er riktig etter gjennomgåelsen av vår historie og det materiale som foreligger. Russlands tradisjonelle linje overfor Skandinavia i mange, mange år har vært at det har betraktet Skandinavia som en del av verden hvor det ikke har hatt noen direkte interesser, så lenge vårt land ikke på noen måte sto i fare for å bli basis for noen annen stormakt. Da må det være innlysende klart, særlig når vi har felles grense med en så sterk makt som Russland, at det i sitt innhold ikke er noen særlig vennligsinnet holdning overfor denne nasjon å gå inn i et gjensidig forpliktende militærforbund med stater som Russland ikke nettopp har de vennskapeligste forbindelser med. Når vi går i en alliansepakt som Russland er redd for, ville det være naivt etter min oppfatning å tro at Russland vil holde fram med sin gamle linje overfor Skandinavia etter de siste århundres mønster. En endring i denne linje overfor vårt lille land vil være en ulykke for oss. For bare 4 år siden satt en norsk koloni i tysk fangenskap i Neuengamme, også flere av Regjeringens og Stortingets representanter. Det er nesten uhyggelig å tenke på den politiske utvikling disse 4 årene har brakt oss. Den gang var Norge besatt av en fremmed makt, men også bare besatt. Det foregikk ikke i vårt land - jeg våger å si det, hr. president -, det er en gjennomgående feil oppfatning å tro at det foregikk krigshandlinger i vårt land i sentral-europeisk forstand. Vi var besatt. La det ikke herske tvil om at skulle verden igjen bli hjemsøkt av Ragnarok, da blir vårt land slagmark. Det er nok å ha kjennskap til hvordan det er gått med andre land tidligere, for å forstå dette. Og den utviklingen er jeg bange for. Da blir det svært lite den ene eller den annen makt som vi måtte støtte oss til, får å befri i Norge.

Arbeiderbevegelsens store sjanse til å skape fremskritt i verden ligger i bevarelsen av freden. Den ligger i arbeidet for avspenning i forholdet mellom stormaktene, den ligger i sosiale, i kulturelle og økonomiske nyskapninger, den ligger i retten til å styre og stelle i eget hus, den ligger i mellomfolkelig samarbeid. Den ligger i ikke-utfordringer til andre makter, i internasjonal nedrustning, og først og sist ligger den i opplysning og atter opplysning. Vårt land, og først og fremst vårt lands arbeiderbevegelse, vil aldri ha noen fordel av å stille seg, som det så vakkert heter, «under en stor makts beskyttende vinger».

Når jeg tar avstand fra Atlanterhavs-pakten og stemmer mot den i dag, er jeg klar over at det kan føre med seg ubehageligheter i form av kommunist sympati, men ens inderste overbevisning kan ikke la seg kneble av den slags. Jeg synes det er beklagelig at jeg som medlem av Det norske Arbeiderparti er nødt til å sitere en sluttsats i regjeringsorganet i dag, hvor det står:

«En del av opposisjonen turet imidlertid fram som om ingen ting var hendt og slo framleis sine pjalter sammen med kommunistene. Da måtte den gå skoene av seg. Og det har den først og fremst seg selv å takke for.

150

Jeg trodde at det måtte kunne gå an i en slik sak, uten å bli slått i hartkorn med ideologiske motstandere, å ta et standpunkt som representeres av tusener og nye tusener utover det hele land av ikke-kommunister. La det stå klart at når jeg tar dette standpunkt, er det ut fra rent nasjonale hensyn og hensyn til det norske
155 folks og den norske ungdoms fremtid. Jeg tror på den ubetinget nøytrale linje og mener det vil være en billig pris for landet vårt å ta de omkostninger dette måtte føre med seg, fremfor å komme i et uvennlighetsinnhold forhold til noen annen makt. Blir Norge nøytralt, da tror jeg, så naivt som kanskje mange vil si det er, på freden, og et slikt standpunkt vil ikke på noen måte hindre at jeg i fremtiden,
160 som hittil, går inn for det norske arbeiderpartis prinsipielle program og retningslinjer, en gang å oppnå det sosialistiske samfunn med fredelige midler. Det syn jeg her har hevdet, vil etter min oppfatning bare styrke og til slutt virkeliggjøre det målet.

165 Noe eget forslag vil jeg ikke fremsette. Men det er klart at som forholdene ligger an, kan man komme fram til det resultat å ville stemme mot pakten på de forskjelligste premisser, kommunistisk-ideologiske, mine nasjonale og muligens andres pasifistiske. Det fins dem som vil si jeg burde kunne ha prosedert mot pakten og stemt for, men jeg ønsker ikke å bite meg selv i halen.

170

Som et lite apropos til dette innlegg vil jeg si at det er med den største og inderligste fornøyelse jeg har hørt på hr. Hambros innlegg i dag - som vanlig oratorisk formfullendt, men noe uklart til høyres fremste representant å være. Hr. Hambro hevdet at det som kjennetegnet motstanderne av A-pakten, var at
175 de hadde protestert uten overhodet å kjenne paktens innhold, og i den forbindelse fortalte han en solskinnshistorie om to gamle damer som hadde hatt besøk av folk som kom til dem for å få deres underskrift på protestlisten mot pakten. «Der kom noen til oss,» sa de gamle damene, «og bad oss å undertegne en protest.» Det er meget mulig at det kan ha foregått slik, men den indignasjon
180 hr. Hambro presterte her, den synes meg noe malplasert. Det eneste han etter min oppfatning oppnådde å bevise og understreke, var at et tidligere folkebrev, som Regjeringen formodentlig snart vil fremlegge for nasjonalforsamlingen, er kommet i stand nettopp på den måte som hr. Hambros gamle damer uttrykte

185 det: «Der kom noen til oss og bad oss å undertegne, uten at vi skjønnte hva det
betydde.» Arbeiderpartiets fører, hr. Oscar Torp, brukte i går det uttrykk fra
denne talerstol - uten at presidenten påtalte det - at det forekom ham at en
måtte kunne karakterisere den opptreden som en representant tidligere i
gårsdagens debatt hadde vist, som demagogisk. La det meg være tillatt i
190 forbindelse med hr. Hambros innlegg i dag å uttale, at sjelden har en
representant i denne sal med så utsøkt og selvtilfreds ironi i sin bedømmelse av
et folkebrev maktet å karakterisere et annet folkebrev på en måte, som jeg i
grunnen er meget tilfreds med.

195

Kilde

Stortingstidende 1949 s. 686-689

Emner

NATO

200

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/maktbalanse-eller-kollektiv-sikkerhet>

205

210

215

220